

Inhoud

1	'Spontaan' reageren	2
2	Gevoelens en ervaringen invullen: begrippen van spreekballonnetjes voorzien	3
3	Stille wandmeditatie	4
4	Wat roept de tekst bij mij op?	5
5	De tekst in kaart brengen	6
6	Lezing van een verhaal	7
7	Contemplatieve dialoog.....	8
8	Teksten bevragen	9
9	Evolutie en interactie	10
10	Richtlijnen voor schriftlezing - Leesmethode volgens Han Renckens.....	11
11	Semiotische methode.....	13
12	Leesvragen bij een tekst	15
	Literatuur	16

'Spontaan' reageren

Materiaal: Tekst met voldoende wit-marge - kleurpotloden of stiften.

Werkwijze:

- 1.1 Lees aandachtig in stilte de tekst.
- 1.2 Lees de tekst hardop.
- 1.3 Herlees de tekst en maak er aantekeningen bij:

Wat valt je op?
Wat treft je?
Wat vind je sterk?
Wat vind je raar?
Waar heb je moeite mee?
Waar heb je vragen bij?
...

Bewerk de tekst met: onderstrepen, omcirkelen, pijlen trekken, uitroeptekens, vraagtekens ...

Noteer in de marge je uitlatingen en eventuele vragen.

- 1.4 De verschillende aantekeningen worden uitgewisseld. Per deelnemer of vers per vers.
Doe dit op een groot vel papier. Dan kan je opvallen:
de aantekeningen die terugkeren
de verschillende reacties
het vraagteken dat wordt opgevangen door een andere aantekening.
Maak er geen discussie van. Beperk het bevragen van elkaar tot:

Waarom zie je dat zo?
Wat bedoel je daar mee?
Kan je dat nog eens met andere woorden zeggen?

- 1.5 Bespreek nu:

Wat betekent dit voor mijn eigen leven?
Welk appèl zit daar in voor mij?
- 1.6 Biddend en zingend afsluiten.

2 Gevoelens en ervaringen invullen: begrippen van spreekballonnetjes voorzien

2.1 Ieder krijgt de tekst, met voldoende wit-marge.

2.2 Ieder leest de tekst in stilte.

2.3 Ofwel zijn een aantal woorden, begrippen, beelden in de tekst onderstreept, ofwel kiest ieder een aantal woorden, begrippen en beelden uit en onderstreept die.

Bij elk onderstreept woord wordt een spreekballonnetje gemaakt (laat het woord voor jou spreken!): wat roept dit woord aan persoonlijke gevoelens en ervaringen bij je op?

2.4 De tekst wordt nu voorgelezen tot en met de eerste zin waarin een woord onderstreept werd.

Ieder die dit wenst vertelt wat men in het spreekballonnetje geschreven heeft.

De begeleider kan daarna er aan toevoegen wat dit woord, begrip toen betekende of opriep. Soms is dit wellicht tegenstrijdig aan onze ervaringen, soms gewoon anders, soms onze gevoelens en ervaringen versterkend.

Zo de tekst helemaal doorwerken.

2.5 Bij wijze van afsluiting de tekst in zijn geheel lezen.

3 Stille wandmeditatie

- 3.1 Hang een groot vel papier aan de muur en schrijf daarop 1 of 2 centrale woorden uit de tekst.
- 3.2 In stilte schrijft ieder haar/zijn associaties bij de tekst en bij de associaties van de anderen.
- 3.3 Ev. groepsgesprek dat vertrekt bij verheldering van associaties die niet voor iedereen duidelijk zijn; kan dan gaan over overeenkomsten en verschillen en probeert dan de associaties verder uit te diepen.

4 Wat roept de tekst bij mij op?

Na lezing van de tekst;

welke ervaringen uit mijn eigen leven roept deze tekst bij mij op?

kan ik deze tekst plaatsen in mijn eigen leven, in het leven van onze groep?

waar raakt deze tekst mij? ergert hij mij?

vind ik het mooi wat er verteld wordt?

stimuleert deze tekst mij met iets door te gaan of er juist mee op te houden?

verandert deze tekst mijn zicht op mijn leven?

wijst de tekst een wuitweg?

zet de tekst mij aan tot daden of noopt hij mij tot bezinning?

6 De tekst in kaart brengen

6.1 Lees de tekst

6.2 Zoek

- waar je in de Geschriften van Clara, in het Proces dezelfde of aanverwante woorden, uitspraken enz. vindt. Zet dit in kernwoorden op een flap met de tekst en verbind ze met behulp van pijlen met de woorden uit de tekst

- waar je in de bronnen rond Clara dezelfde af aanverwante uitspraken terugvindt. Schrijf ze net zo op de flap.

- of je ook in de bijbel hierbij aansluitende associaties, woorden vindt.

6.3 Bekijk en bespreek wat je vond. Diep dit uit.

6.4 Herschrijf de tekst.

Bekijk in alle rust het materiaal dat je verzamelde. Ga bij jezelf na hoe je begrip van de tekst verrijkt en wellicht veranderd is. Herschrijf de tekst.

7 Lezing van een verhaal

7.1 Lees het verhaal

- 7.2 Noem de figuren op die handelend optreden. Noteer bij elke figuur hun kenmerken of hun karakteristieken. Welke kenmerken zijn eigen aan de figuren en onderscheiden hen van andere? Hoe verhouden de figuren zich tot elkaar en hoe zien ze zichzelf? Wie is de centrale figuur en wie de tegenspeler? Vergelijk de eerste en de laatste zin van het verhaal?
- 7.3 Noteer de handelingen van de figuren. Kijk goed naar de werkwoorden. Welke handelingen zijn belangrijk voor de veranderingen die in de tekst optreden? Hoe zou je de veranderingen onder woorden kunnen brengen?
- 7.4 Deel de tekst in scènes in, om te ontdekken welk vertelplan aan de tekst ten grondslag ligt. Wie spelen in elke scène een rol? Let op de geleidingen door plaats en tijd aangegeven. Welk verband hebben de scènes onderling? Welke scène(s) valt(len) door plaats, stijl en tijd ogenschijnlijk buiten het vertelplan?
- 7.5 Het decor van het verhaal: tot wie richt de verteller zich? Welke vraag veronderstelt hij bij zijn hoorders/lezers? Welke weg wordt in het verhaal afgelegd? Hebben de weg die wordt afgelegd en de plaats waarop de gebeurtenissen zich afspelen enige betekenis voor de probleemstelling van de tekst? Wie legt de eigenlijke weg af? Welke elementen in het verhaal zijn reëel-historisch? Zijn er elementen in het verhaal die verwijzen naar bijbelse situaties?

Alternatief:

- 7.6 Lees het verhaal. Wat zijn je eerste reacties op het verhaal? Schrijf die op.
- 7.7 Deel het verhaal in in inleiding, corpus en slot.
- 7.8 Vergelijk inleiding en slot. Zijn er parallellen, overeenkomsten, verschillen?
- 7.9 Welke werkwoorden worden er gebruikt? Op wie/wat hebben die betrekking?
- 7.10 Welke (bijbelse) teksten worden geciteerd of gebruikt?
- 7.11 Herlees het corpus. Deel het in verschillende delen in. Wat is de kern van de vraag waarop de verteller een antwoord wil geven? Waar vindt de omslag plaats? Of: hoe gebeurt de verschuiving, of de omkering? Waar komt het hoge woord er uit?

8 Contemplatieve dialoog

1e ronde:

de tekst wordt voorgelezen

stilte

om beurten zegt een van de deelnemers wat haar trof in de tekst (dat kan met eigen woorden, maar ook met een zin uit de tekst) - (geen discussie) - er mag best wat stilte zijn tussen de verschillende sprekers

2e ronde:

uitwisseling: om beurten zeggen de deelnemers wat hen trof bij wat de anderen gezegd hebben (geen discussie) - er mag best wat stilte zijn tussen de verschillende sprekers.

3e ronde:

uitnodigen tot een

- afrondende opmerking
- een gedachte
- een gebed

Ieder is vrij om al dan niet iets te zeggen

Je kan tussendoor wat meditatieve muziek spelen

9 Teksten bevragen

- 9.1 Welke figuren treden er op? Wie is de hoofdfiguur?
- 9.2 Hoe reageren de anderen op de daden/woorden van de hoofdfiguur?
- 9.3 In wie herken jij jezelf het best?
- 9.4 In welke zin wordt de kern van de tekst, de boodschap voor jou het duidelijkst?
- 9.5 Nodigt het verhaal je uit om iets te veranderen aan je manier van spreken/denken/voelen?
- 9.6 Vertel voor mensen van nu het verhaal opnieuw zo dat de boodschap goed overkomt.

10 Evolutie en interactie (uitschrijven in kolommen)

10.1 De tekst wordt voorgelezen

10.2 Inventariseer de handelende figuren

10.3 Per figuur (groep figuren: de kudde schapen) maak je op een (groot) blad een kolom.

Nu wordt de tekst in kolommen herschreven. Wat iemand zegt of over iemand gezegd wordt, komt in de respectieve kolom, horizontaal zo geschikt in de volgorde van het verhaal.

Het kan dus best zijn dat een kolom bijna helemaal leeg blijft.

10.4 Wat leert de nieuwe schikking?

Hulpvragen:

10.4.1 Bekijk de kolommen vertikaal.

- In welke kolommen staat er veel? weinig? Zijn dat hoofdfiguren? Of niet?
- Hoe zijn de mensen in het begin? Hoe op het einde?
- Is er verandering of niet?
- Wat is er onderweg gebeurd? Hoe zijn ze daartoe gekomen? Of waarom is er geen verandering?

10.4.2 Bekijk de kolommen horizontaal.

- Hoe zijn de mensen in het begin? Hoe op het einde?
- Wat is er onderweg gebeurd? Hoe zijn ze daartoe gekomen? Of waarom is er geen verandering?
- Hoe spelen de kolommen op elkaar in?

10.5 Tot slot kan je nog bespreken:

- Welke woorden worden herhaald?
- Ontdek je contrasten?
- Omcirkel de werkwoorden. Wat maak je daaruit op?

10.6 Heeft tot nu toe ieder individueel gewerkt, dan wordt er nu uitgewisseld.

10.7 Afrondend gesprek: 'Welk appèl spreekt er voor mij uit de tekst?'

- Wanneer ben ik als de mensen uit de diverse kolommen?
- Wat verwacht Jezus, Clara, Franciscus dan van mij?
- Hoe reageer ik daar op?

11 Richtlijnen voor schriftlezing - Leesmethode volgens Han Renckens
Een manier om binnen te dringen in een bepaald tekstgeheel en het te assimileren.

1 Inventarisatie van het woordgebruik

1.1 kwantitatief herkenbaar: trefwoorden; sleutelwoorden; themawoorden. Let in de grondtekst ook op woordstammen

1.2 woorden die 'alinea's' met elkaar verbinden: brug- of schakelwoorden

1.3 kwaliteitswoorden, geladen woorden, herkenningswoorden. Ze roepen associaties op met andere passages. Soms dienen ze om op de verwantschap attent te maken: signaalwoorden.

1.4 refreinen of reeksen met hun variaties.

2 Inventarisatie van de inhoud:

Afbakening van thema's of gedachte-eenheden; alinea's maken en er een naam aan geven: verhaal, vermaning, credo, vloek, hoofdgebod, belofte, verbond, heilige oorlog, liturgie, rechtsgeding, wijsheid enz.

3 Uit 1 en 2 samen, concluderen tot structuur, opbouw, architectuur, frasering, inclusie, chiasme, strofen met woord- of gedachtenrijm, contrast enz.

Deze drie punten visualiseren op papier met behulp van een eigen werkvertaling in een sprekende lay-out.

Dito auditief maken door zo nu en dan hardop te lezen en te voelen hoe woorden en zinnen in mond en oor liggen.

4 Wat is de hoofdbedoeling van de tekst en waar wordt dat doel bereikt? Waar komt het hoge woord er uit? Waar ligt het hoogtepunt waar heel de tekst naar toe streeft? Zijn er bijbedoelingen of digressies (nebenbei en in één moeite door) en werken die verzwakkend of versterkend?

5 Welk beroep (welke thora) gaat van de tekst uit op het oude Israël (koningstijd)? Op het Jodendom (hoe klinkt de tekst in de ballingschap, in de diaspora, in de synagoge, in het getto?)

Deze vragen dienen om gevoel te krijgen voor de plooibaarheid van de tekst. Men moet hem leren kneden om aldus te komen tot een formulering van een herkenbare, de reëel-menselijke inhoud van de tekst.

Anders gezegd: in welke situatie horen thema's en terminologie oorspronkelijk thuis en welke betekenisverschuiving is het gevolg van een wijziging in of het wegvallen van die situatie?

Nog anders: men geve zich rekenschap van de situatie waarin de verhaalde feiten spelen en vergelijk haar met die, waarin de verhaler en zijn gehoor staan en deze weer met die, waarin het Boek en wij ons nu bevinden.

- 6 Nabije context: woord, vers, perikoop, onderwerp dat onmiddellijk voorafgaat of volgt.
Verre context: andere verhalen of bijbelboeken, de joods-christelijke traditie, ons menselijk bestaan.
- 7 Globale lezing die mikt op totaalindrukken (SQ3R= survey, question, reading, recite, review) (overzicht of wijde blik; de kwestie is; lezing; reciteren; terugblik, overzicht, bezinning, heroverweging), naast behoedzame, tastende, kruipende lezing: woord voor woord, zinsdeel na zinsdeel. De werking van het geheel proeven in ieder onderdeel en omgekeerd.
De tekstdelen in elkaar schuiven, zien hoe ze elkaar dekken, toelichten en aanvullen. Nagaan hoe ze elkaar opladen en in hoeverre ze identificabel zijn of equivalent, dus omwisselbaar.
- 8 Vergelijking met andere vertalingen en liefst met de grondtekst zelf.
- 9 Steekproef in commentaren.
- 10 Wat staat er in ieder geval? Dit is: hoe werkt het tekstgeheel, ook al zijn er tekstkritische of historische onzekerheden en allerlei vraagtekens. Een raadselachtige tekst kan niettemin suggestief zijn en niet mis te verstaan en dus voedzaam voor de gelovige in ons. Men hoeft geen vakgeleerde te zijn om onder de indruk te komen van een eeuwenoud momentaan bouwwerk, al heeft het nog zo'n moeilijk toegankelijk archeologische geschiedenis achter de rug. Deze primaire ervaring van de grondinspiratie die van de tekst uitgaat, is de basis van alle exegese. Deze moet haar verdiepen en tot een bewust bezit maken. Zodat ze hanteerbaar en communicabel wordt en in staat de woorden te vinden, die ook aan andermans amorfe ervaring vorm kunnen geven.

11 Semiotische methode

DEEL I: de syntactische structuur

- 11.1 Kijk eens naar het begin van het verhaal/de tekst en vergelijk het met het vervolg of het eind ervan.
Is er iets wat aanvankelijk aan een personage ontbreekt en dat zij/hij later verwerft?
Of andersom: is er iets wat een personage eerst wel en later niet meer heeft?
Wie of wat brengt de verandering tot stand?
- 11.2 Welke personages zijn in een programma met elkaar verbonden, zodat ze hetzelfde effect proberen te bereiken?
- 11.3 Welke staan tegenover elkaar, in die zin, dat ze elkaar tegenwerken?
Welke waarde streeft de ene partij na en welke de andere?
- 11.4 Wie slaagt er tenslotte in de ondernomen actie? Simpel gezegd: wie wint?
- 11.5 Toerusting of competentie.
Zijn er sporen in de tekst (bij zowel degenen die met elkaar verbonden zijn als bij degenen die de voornaamste actie tegenwerken) die iets laten zien van weten-te-handelen, kunnen-handelen, willen-handelen of moeten-handelen?
- 11.6 Wie of wat motiveert de personages om tot handelen over te gaan?
Staat daar iets van in de tekst uitgedrukt?
Wie of wat geeft hun het moeten- of willen-handelen?
- 11.7 Vindt aan het eind van het verhaal een (h)erkenning, beoordeling plaats van het programma van de hoofdpersoon?
Is die gunstig of ongunstig?
Hoe denkt men er over?
Wat wordt precies (niet) gewaardeerd?

DEEL II: de semantische structuur

- 11.8 Kunnen we binnen het tekstgeheel kleinere onderdelen afbakenen, m.a.w. scenes waaruit het geheel is opgebouwd?
Om dat te achterhalen stellen we de volgende vragen:
Is er een personage dat verdwijnt of verschijnt?
Is er een verandering in plaats of tijd?
- 11.9 Ga per scene na welke personages anders worden bepaald of anders benoemd.
Welke wijzigingen tekenen zich daarin af?
Welke relaties onderhouden de personen met elkaar?
- 11.10 Is er verband tussen de veranderingen in de plaatsaanduiding (daaronder verstaan wij ook bewegingen in de ruimte als gaan zitten, zich oprichten enz.) en in de personagers?

- 11.11 Is er samenhang tussen veranderingen in tijdsaanduidingen en in de personages?
- 11.12 Ga per scene na of er reeksen woorden (thema) te vinden zijn, die een inhoudelijk element gemeen hebben (trajecten).
Is er een traject dat in de tekst overheerst?
Waar gaat het daarbij om, om welke waarde wordt gezocht?
- 11.13 Zoek veranderingen en opposities op binnen de trajecten, m.a.w. tussen de woorden die er deel van uitmaken, en tussen de trajecten onderling.
- 11.14 Wat is nu de eigenlijke boodschap van het verhaal/de tekst?
Voor het publiek waarvoor de tekst geschreven werd.
Welke boodschap heeft de tekst nu voor mij?

12 Leesvragen bij een tekst

12.1 Welke stemming neem je waar bij de hoofdpersoon/nen?

12.2 welke personen worden genoemd en hoe is de reactie van de hoofdpersoon/nen?

12.3 waar vinden de gebeurtenissen plaats? Welke beweging zie je?

12.4 welke episodes onderken je in dit verhaal?

12.5 wat is de kern van dit verhaal?

Waar ligt het hoogtepunt?

Waar komt het hoge woord er uit?

12.6 welke symboolwoorden ontdek je?

LITERATUUR

Broeder Franciscus van alle schepselen, Utrecht (F.S.), 1971, 72 blz.

Bühler, Werner en Marianne, *Leren lezen achter de woorden, Werkboek bij 'Lezen achter de woorden' van Gerhard Lohfink*, Boxtel (KBS), 1980 128 blz.

De verborgen rijkdom van bijbelverhalen, Theorie en praktijk van de structurele bijbellesing, o.r.v. Dirk De Geest en Jef Bulckens, Leuven/Amersfoort (Acco), 1986, 221.

Derksen, N. En H. Andriessen, *Bibliodrama en pastoraat, De Schrift doen als Weg tot dieper geloven*, Den Haag (Voorhoeve, J.N.), 1985, 168 blz.

Drewermann, Eugen, *Dieptepsychologie en exegese, Droom, mythe, sprookje, sage en legende*, Zoetermeer (Meinema), 1991, 324 blz.

Drie stappen tot het verstaan van de Schrift, in *Heraut*, 1982, 176 - 183.

Droogers-Zoutewelle, Ineke, *Leren van gewone mensen, De volkse lezing van de bijbel bij Carlos Mesters*, Den Haag (Boekencentrum), 1990, 113 blz.

Lohfink, Gerhard, *Leren lezen achter de woorden, Literaire vormen in de bijbel*, Boxtel (KBS), 1975, 137 blz.

Luisteren, Overwegen, Inoefenen, Handreikingen voor Bezinning op Franciskaanse Spiritualiteit, Utrecht (Werkgroep K.750), 1988 (2e), 65 + 84 + 62 blz. (hier voegde ik aan toe: handreikingen zoals die verschenen in F.L. 1980/82.)

Maas, Jacques en Nico Tromp, *Constructief bijbelleszen, Zelfstandig en actief in de bijbel lezen: een semiotische methode*, Hilversum (Gooi en Sticht), 1987, 120 blz.

Renckens, Han, *De bijbel mee maken, Omgangsvormen en proefteksten*, Kampen (Kok), 1988, 234 blz.

Rond de Schrift, Een methode om samen de Schrift te lezen, door Werkgroep Liturgie Karmelieten o. eindred. v. Kees Waaijman, Boxtel (KBS), 1986, 35 blz.

Semiotiek en christelijke uitingsvormen, De semiotiek van A.J. Greimas en de Parijse school toegepast op bijbel en liturgie, onder red. van Gerard Lukken, Hilversum (Gooi en Sticht), 1987, 288 blz.

Taalstructuren, Thema-nummer, in *TvTh.* 18 (1978),3, 233 - 323.

Uleyn, Arnold, *Psycho-analytisch lezen in de Bijbel*, Hilversum (Gooi en Sticht), 1985, 148 blz.

Vogels, Walter, *Bijbelleszen nu*, Mechelen (Werkgroep voor Catechese), in *Objektief* 15 (1982), nr. 4-5, 94 blz.

Weren, Wim, *Vensters op Jezus, Methoden in de uitleg van de evangeliën*, Zoetermeer (Meinema), 215 blz.

Werken met parabels, De parabel van Nathan, de vader en zijn twee zonen, o.r.v. Roger Devleeschouwer, André Jansen e.a., Leuven/Amersfoort (Acco), 1983, 119 blz.

Wolde, Ellen van, *Ruth en Noömi, twee vreemdgangers*, Baarn (Ten Have), 1993, 163 blz.